

REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA

Straipsnių rinkinys

ISSN 2335-8017

Leidinių sudarė:

KU Rekreacijos ir turizmo katedros lekt. Jurgita Raišutienė

Straipsnių rinkinio mokslinio komiteto nariai:

Prof. dr. Diana Šaparnienė

Prof. dr. Ramūnas Povilanskas

Dr. Mindaugas Brazauskas

Straipsnių rinkinyje publikuojami straipsniai, kuriuose įvairių rekreacijos ir turizmo plėtros Lietuvoje taikomųjų tyrimų rezultatai, rekreacijos ir turizmo plėtros aktualijų, tendencijų ir perspektyvų palyginamosios analizės Lietuvoje bei užsienio šalyse.

Straipsniai recenzuoti.

Straipsnių autoriai atsako už pateikiamą medžiagą.

2019 06 19. Apimtis 87 psl. Tiražas 50 egz.

TURINYS

LIETUVOS TURIZMO INFORMACIJOS CENTRŲ (TIC) INTERNETINĖ RINKODARA

Lekt. Jurgita Raišutienė, Asta Jautakytė **4-17**

FIZIŠKAI AKTYVIŲ TURIZMO KELIONIŲ RINKINIŲ PASIŪLA IR PAKLAUSA LIETUVOJE

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Laura Piešinaitė **18-32**

NACIONALINĖS VANDENS TURIZMO TRASOS PRITAIKYMAS VIEŠIESIEMS POREIKIAMS: NERIES UPĖS ATVEJIS

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Greta Pielikytė **33-48**

LIETUVOS JŪRŲ MUZIEJAUS RINKODAROS YPATUMAI

Lekt. Jurgita Raišutienė, Edvinas Grabauskas **49-62**

„ACTIVE TRIPS“ E-RINKODAROS GALIMYBIŲ ATVEJO STUDIJA

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Ieva Serapinaitė **63-75**

ORNITOLOGINIO TURIZMO PLĖTRA ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Lekt. Jurgita Raišutienė, Gabrielė Strelčiūnaitė **76-87**

NACIONALINĖS VANDENS TURIZMO TRASOS PRITAIKYMAS VIEŠIESIEMS POREIKIAMS: NERIES UPĖS ATVEJIS

Lekt. Edgaras Vaškaitis, Greta Pielikytė

Klaipėdos universitetas, Sveikatos mokslų fakultetas, Rekreacijos ir turizmo katedra
edgaras.vaskaitis@gmail.com; pielikytegreta@gmail.com

ANOTACIJA

Straipsnyje analizuojamas nacionalinės vandens turizmo trasos infrastruktūros pritaikymas viešiesiems poreikiams Neries upėje. Pagrindžiamas tyrimo aktualumas, pateikiama problematika, iškeltas tikslas, uždaviniai, tyrimo objektas, tiriamasis klausimas, tyrimo metodologija ir naudojami tyrimo metodai.

Analizuojami moksliniai šaltiniai, apibrėžiantys vidaus vandens turizmo sampratos ypatybes, vandens turizmo trasų ir maršrutų sampratą bei teisinį viešosios vandens turizmo infrastruktūros reglamentavimą. Analizuojami kokybinio tyrimo (situacijos analizės, strateginių ir teritorinio planavimo dokumentų analizės, pusiau struktūrizuoto interviu) gauti duomenys. Interpretuojami tyrimo rezultatai, kurie atskleidžia realią padėtį ir problemas: šiuo metu Neries turistinėje trasoje infrastruktūra, patenkinanti viešuosius poreikius, nėra sukurta dėl planavimo trikdžių, tarp institucinio nebendradarbiavimo, kontrolės nebuvimo, bendro viešosios vandens turizmo infrastruktūros standarto nebuvimo, gamtinių išteklių netausojimo ir neritaikymo viešiesiems poreikiams, nebendradarbiavimo su vietos verslininkais, menko viešinimo, netikslingo trasos atkarpų naudojimo vandens turizmui.

Raktažodžiai: vandens turizmo trasa, viešoji vandens turizmo infrastruktūra, Neries turistinė trasa

ĮVADAS

Aktualumas. Išaukęs domėjimasis vandens turizmo paslaugomis, dar 2005 metais paskatino Valstybinį Turizmo Departamentą inicijuoti nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano parengimą. Planą, kurio tikslas buvo suformuoti vientisą turizmo trasų tinklą, skatinant aktyvų vandens turizmą Lietuvoje – 2009 metais vasario 23 d. (Nr. 4-67) patvirtino ir Lietuvos Respublikos Ūkio ministras. Nacionalinės vandens turizmo trasos yra privalomojo pobūdžio ir įgyvendinamos per 10 metų laikotarpį, todėl šiuo metu šios trasos turėtų būti įrengtos kartu su infrastruktūra, kurią sudaro: kempingai, stovyklavietės, poilsio vietos, atokvėpio vietos, priplaukos ir automobilių stovėjimo aikštelės) ir kiti objektai (trasų ženklavimas stendais ar ženklais, lankytini objektai, dirbtinės ir natūralios kliūtys) įrengti įtakos zonoje (1 km nuo kranto linijos).

Problema. Analizuojant „Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano“ (2009) iškelto siekius ir uždavinius, keliama esminė problema: ar Neries upės, kaip prioritetingos vandens turizmo trasos infrastruktūra yra įrengta trasoje ir ar patenkina viešuosius poreikius?

Tikslas - išanalizavus vandens turizmo trasų sampratą, formavimo būdus bei Neries upės viešą infrastruktūrą, pateikti su vandens turizmo ištekliams dirbančioms institucijoms Neries upės viešosios infrastruktūros plėtros tobulinimo galimybes.

Tyrimo objektas - Neries upės viešoji vandens turizmo infrastruktūra.

Uždaviniai:

1. Išsiaiškinti turizmo trasų, vandens maršrutų sampratą ir formavimo būdus bei priemones;
2. Išanalizuoti vandens turizmo infrastruktūros pritaikymo viešiesiems poreikiams reikalavimus;
3. Atlikti Neries upės infrastruktūros pritaikymo viešiesiems poreikiams problemų analizę;

4. Išanalizuoti infrastruktūros pritaikymo viešiesiems poreikiams galimybes Neries turistinėje trasoje;
5. Pateikti rekomendacijas tolimesnio ir efektyvesnio infrastruktūros pritaikymo viešiesiems poreikiams galimybes Neries upės turistinėje trasoje.

Tiriamasis klausimas - Ar Neries upėje yra įrengta viešojo vandens turizmo infrastruktūra? Jei nesant, kokios priežastys lėmė jos nebuvimą?

Metodai: Mokslinės literatūros analizė; kokybinis tyrimas stebėjimo metodu/ nuotraukų turinio analizė; strateginių ir teritorinio planavimo dokumentų analizė; kokybinis tyrimas pusiau struktūrizuoto interviu metodu.

Esminės sąvokos: **Turizmo trasa** - keliauti poilsio ir turizmo tikslais suplanuotas, įrengtas ir trasos ženklais vietovėje paženklintas viešosios turizmo ir poilsio infrastruktūros objektas (*Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas*); **Vandens turizmas** - keliavimas vandeniui baidarėmis, burlaiviais, plaustais ar kitomis plūdriomis priemonėmis (*Armaitienė ir kt., 2009*); **Viešojo vandens turizmo infrastruktūra** - suplanuoti nuosavybės teise valstybei ar savivaldybėms priklausantys stacionarūs ar laikini įrenginiai (kempingai, stovyklavietės, poilsia vietės, atokvėpio vietos, prieplaukos ir automobilių stovėjimo aikštelės) ir kiti objektai (trasų ženklinimas stendais ar ženklais, lankytini objektai, dirbtinės ir natūralios kliūtys) įrengti įtakos zonoje (1 km nuo kranto linijos) (*sudaryta darbo autorės, remiantis G. Indriūnu. (2015), LR turizmo įstatymu (2019), Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiuoju planu (2009)*).

Vidaus vandens turizmo sampratos teoriniai aspektai

Vandens turizmas Lietuvos terminų banko (2005) yra apibūdinamas, kaip: „keliavimas vandeniui įvairiomis plūdriomis priemonėmis (plaustais, baidarėmis, valtimis, burlaiviais) iš anksto numatytu maršrutu. Vandens turizmas apima tokias veiklas, kurioms buvimas vandenyje, ant vandens ar šalia vandens yra pagrindinė motyvacija apsistoti nakvynei ar atvykti vienai dienai (Vokietijos vandens turizmo strategija, 2013, p. 7). Autorė G. Jennings (2007) teigia, jog nuo vandens turizmo negali būti atsietos šios veiklos: plaukiojimas vandens telkiniais įvairiomis motorinėmis ir bematorėmis priemonėmis, nardymas, ekskursijos, buriavimas, banglenčių, burlenčių sportas. Vandens turizmas siejamas su aktyviu laiko praleidimu, nes reikalauja fizinio pasirengimo ir ištvermės. Atsižvelgiant į skirtingas žmonių fizinės galimybes, norus, amžių – galima skirti 3-is vandens turizmo, kaip laisvalaikio praleidimo formas: aktyvus, nuotykinis ir ekstremalus. Visos šios turizmo rūšys yra ne vienodo sudėtingumo. Mažiausiai sudėtinga turizmo rūšis – aktyvus turizmas, vidutiniškai sudėtingas (tarpinis) – nuotykių turizmas ir pats sudėtingiausias – ekstremalus turizmas. Nors visos šios turizmo rūšys susijusios tarpusavyje dėl vykdomų aktyvių veiklų, tačiau jų sudėtingumo lygiai yra skirtingi. Dėl šios priežasties įvairūs autoriai tarpusavyje lygina: nuotykinį ir aktyvų bei nuotykinį ir ekstremalų turizmą (žr. 1 lentelę)

1 lentelė

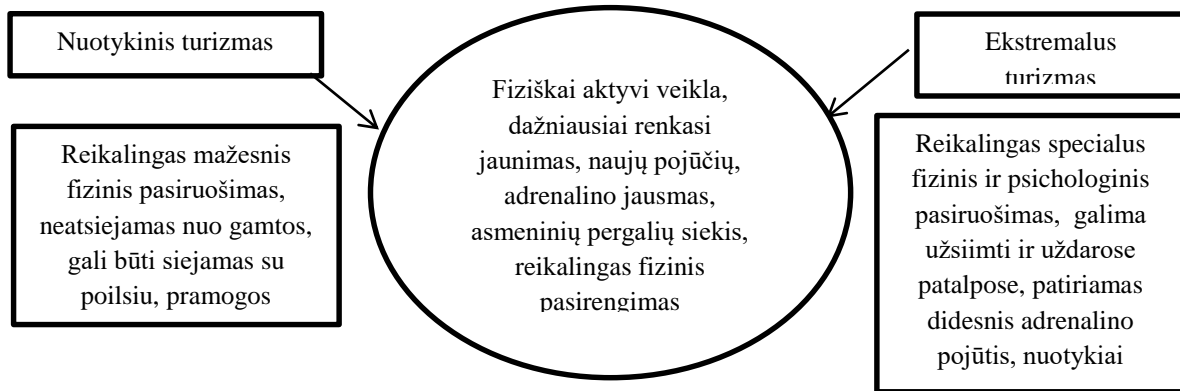
Nuotykių ir aktyvaus turizmo palyginimas

	Nuotykių turizmas	Aktyvus turizmas
<i>Motyvai</i>	Jaudulio, naujų pojūčių, asmeninių pergalių	Jaudulio, pramogų, adrenalino
<i>Aplinka</i>	Santykis su gamta – neatsiejamas	Tiek gamtinė, tiek dirbtinė
<i>Amžius</i>	Įvairus, dažniau jaunimas	Paaugliai, jaunimas
<i>Veiklos rūšys</i>	Žygiai, kalnų sporto šakos, plaukimas banglente, orientacinis sportas ir kt.	Motosportas, slidinėjimas, plaukimas baidarėmis kt.
<i>Rizikos faktorius</i>	Daugelyje šakų itin didelis	Didelis

Šaltinis: Sung, 2000

Remiantis duomenimis, pateiktais 1-oje lentelėje, galima teigti, kad tiek nuotykių, tiek aktyvus turizmas yra panašus dėl aktyvių veiklų, kurios skatina jaudulį ir riziką. Tačiau nuotykių

turizmą renkasi tie žmonės, kurie siekia asmeninių pergalių ir visą veiklą vykdo tik gamtoje, kai tuo tarpu aktyvų turizmą žmonės renkasi dėl to, nes jiems nereikia asmeninių pergalių, jų tikslas – adrenalino pojūtis ir galimybė užsiimti mėgstama veikla ne tik gamtoje, bet ir įrengtose patalpose. Nuotykinis turizmas taip pat lyginamas ir su ekstremaliu turizmu (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Nuotykinio ir ekstremalaus turizmo panašumai ir skirtumai

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis D. Bulotiene, A. Šimkumi, A. Alekrinskiu 2013, J. Swarbrooke ir kt. 2003

Analizuojant 1 paveikslą galima pastebėti, jog nuotykinį ir ekstremalų turizmą vienija fizinis pasirengimas, naujų pojūčių paieška, adrenalino jausmas, pergalių siekis. Šias turizmo rūšis dažniausiai renkasi jaunimas. Tačiau nuotykių turizmas nereikalauja specialaus fizinio ir psichologinio pasireuošimo, todėl gali būti sietinas ir su poilsiu, kitaip nei ekstremalus turizmas, kuriame siekiama patirti naujų ir rizikingų gyvybei nuotykių, todėl jis negali būti susietas su poilsiu. Tačiau, net gi tos pačios rūšies veiklos, gali būti priskirtos tiek aktyviam, tiek ekstremaliam turizmui, pvz.: plaukimas su baidare ežere – būtų tiesiog aktyvus turizmas, o plaukimas labai sraunia upe – jau galėtų būti priskiriamas prie ekstremalaus turizmo. Lietuvos reljefai ir gamtinės sąlygos sudaro geriausias galimybes vystyti nuotykinį turizmą.

Vandens turizmo trasų ir maršrutų formavimo aspektai

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2015) trasą apibrėžia kaip: „trasa – tai linija, nužymėta vietovėje arba nubrėžta žemėlapyje, kuria nustatoma judėjimo ar tęsėjimo kryptis“. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas (2019) pateikia specializuotos trasos sąvoką: „turizmo trasa – tai keliauti poilsio ar turizmo tikslais suplanuotas, įrengtas ir specialiais trasos ženklais vietovėje paženklintas vientisas turizmo ir poilsio infrastruktūros objektas“. Todėl taisyklingu turistinės trasos įrengimu galima laikyti trasoje suformuotą viešąją infrastruktūrą ir vieningą trasos žymėjimą. Žymėjimo spalvos gali skirtis tuomet, kai siekiama išskirti kelis skirtingus, toje turistinėje trasoje suformuotus maršrutus. Su turizmo trasomis glaudžiai susiję maršrutai, dažniausiai yra rengiami įrengtose turistinėse trasose ar jų dalyje. Kadangi maršrutas kuriamas, siekiant sukurti kelionę, todėl bendriausia prasme tikslinga jį būtų suvokti, kaip turistinį maršrutą, kuris yra skirtas keliauti poilsio ar turizmo tikslais pagal kelionės tematiką suplanuotu vykimu keliu, jungiančiu vienoje ar keliose gyvenamosiose vietovėse turistų lankomas vietas ir aptarnavimo objektus (A. Armaitienė, 2009, p. 56). Maršruto sukurti be trasos būtų neįmanoma. Būtent maršrutai ir yra kuriami trasose, kurios yra daug ilgesnės, apima skirtingus regionus. P. Indriūnas (2015) taip pat siūlo nepamiršti, jog maršrutas ir trasa nėra tapatu: „maršrutas paprastai parodo keliavimo kryptį ir reiškia kelionės planą nuo jos pradžios (punkto A) iki pabaigos (punkto Ž). Maršrutas apjungia įvairius kelionės metu lankomus objektus (nuo

turistinių iki paslaugų) ir turi laiko skalę – objektų lankymas yra susietas su laiku“. Taigi, maršrutų vienoje trasoje gali būti net keli. Turizmo trasoje esantys objektai gali tiktį kelioms skirtingoms maršruto tematikoms.

Knygoje „Classification and grading for recreational trails“ (2008) teigiama, jog vandens kelių maršrutai yra klasifikuojami nuo I iki VI sudėtingumo kategorijos. I ir II kategorijos trasos skirtos nepatyrusiems ir pradedantiesiems. Tokiose trasose kliūtys yra aiškiai matomos, o slenksčiai minimalūs. III ir IV kategorijos trasos skirtos pažengusiems ir patyrusiems. Tokios trasos yra vidutinio sudėtingumo, reikalaujančios išankstinio susipažinimo su maršrutu bei jame esančiomis kliūtimis. V ir VI kategorijos trasos skirtos ekspertams ir ekstremalams. Tokios trasos yra skirtos tik patyrusiems profesionalams keliautojams, nes jose gausu slenksčių, netaisyklingo bangavimo, bei kliūčių (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Vandens maršrutų sudėtingumo kategorijos

Sunkumo kategorija	Vandens transporto maršrutų apibūdinimas
Nepatyrusiems	Greita vandens srovė su nedideliu banguotumu. Visi pavojai trasoje yra akivaizdūs, nedidelė rizika plaukikams.
Pradedantiesiems	Nežymūs slenksčiai su nedideliu banguotumu. Visi pavojai trasoje yra aiškiai matomi.
Pažengusiems	Vidutinio sudėtingumo slenksčiai, nereguliarios bangos, rekomenduojamas išankstinis žvalgymas prieš pradedant plaukti.
Patyrusiems	Netolygus bangavimas, sukuriai, rekomenduojama plaukti tik patyrusiems. Būtina išstudijuoti maršrutą prieš pradedant plaukti.
Ekspertams	Labai ilgi ir sudėtingi slenksčiai, kuriuose yra tam tikrų kliūčių, labai greita srovė bei netaisyklingas bangavimas. Gelbėjimo atvejai nelaimės atveju sudėtingi. Atlikti išankstinį žvalgymą prieš plaukiant gali būti sudėtinga.
Ekstremalams	Rekomenduojama tik ekspertų grupėms su specialia įranga, atsižvelgiant į galimus pavojus. Nežinomi slenksčiai dažnai labai pavojingi.

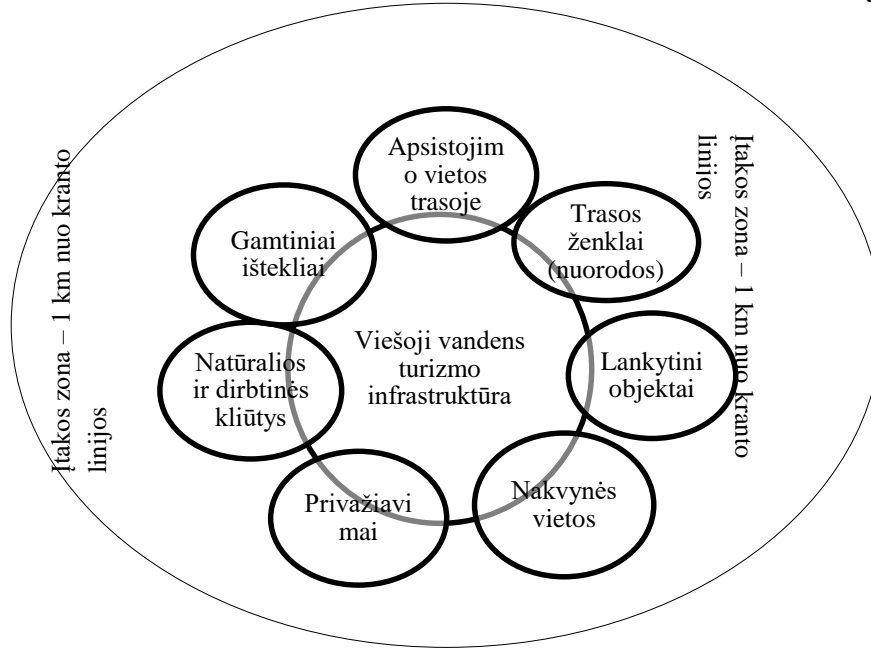
Šaltinis: Classification and grading for recreational trails, 2012

R. Hopenienė, I. Patašienė (2012) išskiria pagrindinius etapus, skirtus sudaryti nuoseklų maršrutą: 1) Kelionės trukmės ir krypties nustatymas; 2) lankytinų objektų sąrašo sudarymas 3) objektų patrauklumo vertinimas ir atranka; 4) objektų išdėstymas laike, kelionės programos rengimas; 5) lankomų objektų sąrašų rengimas; 6) nakvynės, maitinimo, pramogų paslaugų teikėjų atranka; 7) kelionės kainos nustatymas; 8) reklaminės medžiagos rengimas.

Viešosios vandens turizmo infrastruktūros rengimo reikalavimai

Remiantis LR turizmo įstatymu (2019), G. Indriūnu (2015) ir Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiuoju planu (2009), galima teigti, jog viešoji vandens turizmo infrastruktūra yra suplanuoti nuosavybės teise valstybei ar savivaldybėms priklausantys stacionarūs ar laikini įrenginiai (kempingai, stovyklavietės, poilsiavietės, atokvėpio vietos, prieplaukos ir automobilių stovėjimo aikštelės) ir kiti objektai (trasų ženklavimas stendais ar ženklais, lankytini objektai, dirbtinės ir natūralios kliūtys) įrengti įtakos zonoje (1 km nuo kranto linijos) (žr. 2 paveikslą)

2 Pav. viešosios vandens turizmo infrastruktūros sudėtinės dalys

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiuoju planu (2009)

Viešoji vandens turizmo infrastruktūra apima turistines trasas su joje esančiais gamtiniais ištekliais, lankytiniais objektais, apsistojimo ir nakvynės vietomis. Tačiau tam, kad nacionalinės vandens turizmo trasos infrastruktūra būtų pritaikyta viešiesiems poreikiams, svarbu joje suformuoti atitinkamą žymėjimą, patogų privažiavimą, panaudoti esamas, arba sukurti naujas kliūtis. Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiajame plane (2009) numatoma ne tik naudotis jau esamais objektais, tokiais, kaip: apsistojimo ar nakvynės vietomis, bet ir suformuoti naujus, taip į trasų viešosios infrastruktūros formavimą įtraukiant ne tik įvairias institucijas, bet ir privačius asmenis. Tam, kad minėtos infrastruktūros objektai būtų prieinami visiems fiziniams asmenims – būtina infrastruktūros objektus įrengti įtakos zonoje, rekomenduojant, jog atstumas tarp infrastruktūros objektų nebūtų didesnis nei 10 km. Specialiajame plane į trasų infrastruktūros įtakos zoną yra įtraukti ir lankytini gamtos bei kultūros paveldo objektai, kurie suteikia trasoms daugiau patrauklumo. Šie objektai gali būti įtraukti į trasų ženklumą vietovėje, nes plane nurodomas dvejopas ženklumas: trasų kilometražo arba patraukliausių turistinių objektų.

Tam, kad infrastruktūrą būtų galima kurti trasose, plėtojant vandens turizmą, svarbu, kad ji būtų teisiškai apibrėžta ir reglamentuojama. Žemiau pateiktoje lentelėje pateikti visi teisiniai dokumentai, reikalingi vandens turizmo infrastruktūros rengimui (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

Vidaus vandenų turizmo infrastruktūrą reglamentuojantys teisiniai dokumentai

Dokumentas	Aprašas
Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas (2019)	30 str. Apgyvadinimo paslaugų rūšys ir apgyvadinimo paslaugų teikėjai (kempingai); 31 str. Apgyvadinimo paslaugų teikimo bendrieji reikalavimai (kempingai); 36 str. Turizmo politikos formavimas ir turizmo valdymas
Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas (2009)	Išskiriamos sritys: 1. Nacionalinių vandens turizmo trasų reikalavimai;

	2. Infrastruktūros, kurią sudaro kempingai, stovyklavietės, poilsiavietės, atokvėpio vietos, prieplaukos, automobilių stovėjimo vietos, trasų ženklavimas, lankytini kultūros ir gamtos paveldo objektai įrengimo reikalavimai; 3. Trasų su viešąja infrastruktūra įgyvendinimo būdai
Kempingų klasifikavimo reikalavimai (2018)	Išskiriamos šios sritys: 1. Klasifikavimo sistema; 2. Kempingų klasifikavimo reikalavimai (sanitarija ir higiena, aplinka ir nakvynės vietos, paslaugų kriterijai, pramogų ir užimtumo kriterijai); 3. Kempingų klasifikavimo vertinimo skalė.
Turistinės stovyklos paslaugos teikimo reikalavimai (2003)	Išskiriamos sritys: 1. Paslaugos teikimo nurodymai; 2. Reikalavimai stovyklavietėms įrengti (teritorija, apgyvendinimas, maitinimas, higiena, informavimas)
Aplinkosaugos sąlygos plaukiojimo vandens telkiniuose plaukiojimo priemonėmis (2018)	Išskiriamos sritys: 1. Plaukiojimo savaeigėmis priemonėmis apribojimai; 2. Sąlygos, plaukiojimo vandens telkiniuose, esančiuose saugomose teritorijose; 3. Plaukiojimo priemonių nuleidimas arba iškėlimas iš vandens telkinio; 4. Plaukiojimo priemonių švartavimo galimybės ir skirtumai
Nekomercinių, mažųjų, pramoginių ir sportinių laivų prieplaukų steigimo ir registravimo taisyklės (2010)	Išskiriamos sritys: 1. Bendrosios nuostatos (apibrėžimai); 2. Reikalavimai nekomercinėms prieplaukoms; 3. Nekomercinių prieplaukų pažymėjimų galiojimo sustabdymas ir panaikinimas; 4. Prašymo formos pavyzdys.
Pavilnių ir Verkių regioninių parkų nuostatos (1999) ir Neris regioninio parko apsaugos reglamentas (2010)	Išskiriamos sritys: 1. Stovėjimo aikštelių projektavimas; 2. automobilių stovėjimo aikštelių, atokvėpio vietų, poilsiaviečių, apžvalgos aikštelių įrengimo vietų numatymas
Neris regioninio parko tvarkymo planas (2016), Verkių regioninio parko tvarkymo planas (2009)	1. Patvirtinti planai, kuriuose nurodytos stovyklaviečių, poilsiaviečių, stovėjimo aikštelių, apžvalgos aikštelių įrengimo vietos.
Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (2018)	Išskiriamos sritys: 1. Vandens telkinių pakrančių užtvėrimo reglamentavimas; 2. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos ir veiklos jose reglamentavimas;
Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos (2018)	Išskiriamos sritys: 1. Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos (draudimai); 2. Rekreacinės teritorijos (reikalavimai ir draudimai rekreacinės teritorijos žemės naudotojui)
KITI (PAPILDOMI) TEISINIAI DOKUMENTAI:	
Dzūkijos Nacionalinio parko apsaugos reglamentas (2012), Aukštaitijos Nacionalinio parko apsaugos reglamentas (2012), Žemaitijos Nacionalinio parko apsaugos reglamentas (2012), Kuršių Nerijos Nacionalinio parko apsaugos reglamentas (2016), Trakų istorinio nacionalinio parko individualus apsaugos reglamentas (2015)	

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis teisiniais dokumentais

Neris upės infrastruktūros pritaikymo viešiesiems poreikiams tyrimo rezultatai

Viešosios vandens turizmo infrastruktūros situacija Neris upės turistinėje trasoje. Neris - antroji pagal dydį Lietuvos upė, didžiausias Nemuno intakas. Neris upe bet kuriuo metų laiku galima plaukti visų tipų turistiniais laiveliais (įskaitant ir plaustą) (Kudaba Č., 1985). Neris trasa yra linijinė. Neris turistinė trasa prasideda Buivydių km (230 km), o baigiasi Kauno mieste, kuomet susilieja su Nemunu. Analizuojant paslaugų teikėjų, kurie siūlo įvairius

maršrutus Neris upė internetines svetaines, akcentuotina, jog visuose vandens paslaugų teikėjų internetinėse svetainėse aprašoma upė, siūlomi maršrutai (atstumas, lankytinos vietos, sustojimai, pateikiamas žemėlapis). Pastebėta, jog didžiausią maršrutų pasiūlą sudaro trumpi maršrutai nuo 1,5 val. iki 4 val. Visi šie maršrutai sukurti Vilniaus rajono ir miesto teritorijoje. Nors Neris teka ne tik Vilniaus, bet ir Kauno regione, tačiau maršrutų pasiūla kitose rajonuose yra menka. Tik keli paslaugų teikėjai siūlo maršrutus nuo Vilniaus iki Kauno, nuo Baltojo tilto iki Kernavės, bei nuo Jonavos iki Kauno. Šie maršrutai yra ilgiausi – nuo 2 iki 4 dienų.

Iki 2017 metų, vadovaujantis Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiuoju planu (2009) Neris turistinėje trasoje turėjo būti įrengta: 9 prieplaukos, 1 kempingas, 1 stovyklavietė, 6 poilsiavietės, 7 atokvėpio vietos, 1 regykla, 1 automobilių stovėjimo aikštelė, tačiau iki šiol šie objektai trasoje nėra įrengti. Nors Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiajame plane (2009) buvo akcentuojama, kad infrastruktūros objektai, tokie, kaip stovyklavietės, poilsiavietės ar atokvėpio vietos turi būti rengiamos ne rečiau, kaip kas 10 kilometrų, tačiau akivaizdu, jog planuojant šių objektų įrengimą Neris turistinėje trasoje – šio reikalavimo nebuvo laikomasi. Ryškiausias šio reikalavimo nesilaikymas pastebimas atkarpoje 109 trasos km – 62 trasos km, kur atstumas tarp šių infrastruktūros objektų net 47 km. Tarp suplanuotų įrengti viešosios infrastruktūros objektų – nėra įtrauktų nakvynės vietų, kuriose būtų galima patenkinti higienos poreikius.

Lankomi objektai trasai suteikia patrauklumo, tačiau Neris upėje ir jos įtakos zonoje - jie nėra sužymėti (žr. 4 lentelę)

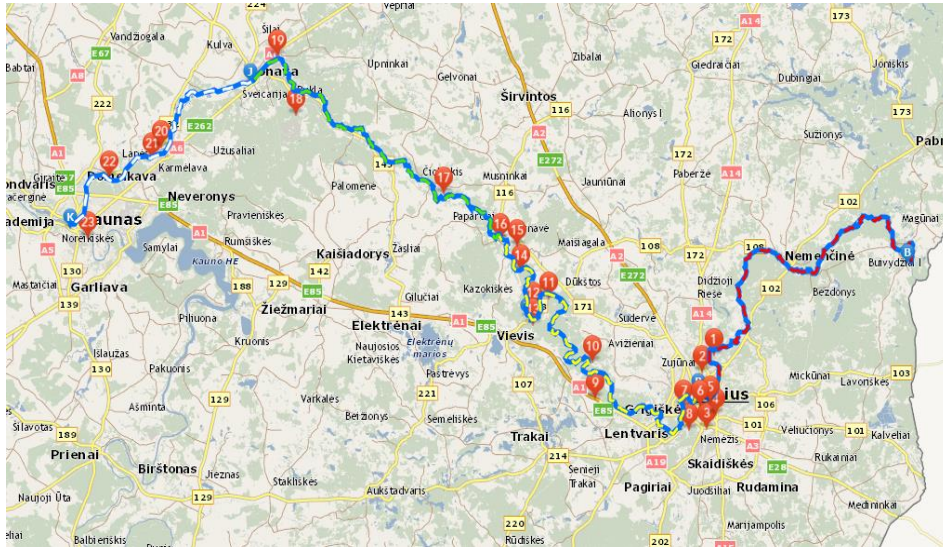
4 lentelė

Lankomi objektai Neris turistinėje trasoje

Maršrutai	Lankomi objektai
Buivydžiai (229 trasos km) – Nemenčinė (197 trasos km)	Nerasta
Nemenčinė (197 trasos km) – Vilnius (165 trasos km)	1. Verkių vandens malūnas; 2. Verkių rūmai; 3. Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčia; 4. Gedimino kalnas; 5. Pirmoji Vilniaus miesto elektrinė; 1. Šv. Arkangelo Rapolo bažnyčia.
Vilnius (165 trasos km) – Kernavė (95 trasos km)	1. Vingio parkas; 2. Karoliniškių kraštovaizdžio draustinis; 3. Stirnių piliakalnis; 4. Naujosios Rėvos piliakalnis; 5. Karmazinių piliakalnis; 6. Verkšionių akmenys; 7. Panerių dvaras; 8. Grabijolų kaimas; 9. Kernavės piliakalniai; 10. Kernavės archeologinės vietovės muziejus
Kernavė (95 trasos km) - Jonava (40 trasos km)	1. Skarbo piliakalnis; 2. Griūvakalnis; 3. Lokėnelių piliakalnis
Jonava (40 trasos km) – Kaunas (0 trasos km)	1. Stavidvario kalnas; 2. Didžiausias Lietuvos upių akmuo – Gaidelis; 3. Pilaitės griuvėsiai; 4. Kauno pilies griuvėsiai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis paslaugų teikėjų internetinėse svetainėse pateikta informacija ir ekspedicijoje „Baidarė upėje“ gautais duomenimis

Iš lentelės duomenų galima matyti, jog tuose maršrutuose, kurie turi didžiausią paklausą: Nemenčinė - Vilnius, Vilnius - Kernavė (šiose atkarpose gali būti kuriami ir trumpesni maršrutai) lankomų objektų gausa ir įvairovė yra didžiausia. Atkarpoje Kernavė - Jonava, rasta mažiausiai lankomų objektų (žr. 3 pav.)

3 pav. Maršrutų atkarpos ir lankomi objektai Neries turistinėje trasoje
Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis paslaugų teikėjų internetinių svetainių duomenimis

Šiame paveikslėlyje galima matyti, jog didžiausia lankomų objektų gausa Neries turistinėje trasoje yra nuo Nemenčinės iki Kernavės. Ne tik maršrutų pasiūla, bet ir lankomų objektų gausa Neries turistinėje trasoje yra didžiausia pirmuosiuose trasos kilometruose, t.y. 130 pirmųjų trasos kilometrų iki Kernavės. Sekančiuose kilometruose (likusieji apie 100 km) sumažėja ne tik maršrutų pasiūla, bet ir lankomų objektų gausa. Pavyzdžiui atkarpoje Kernavė – Jonava Neries turistinėje trasoje galima aptikti tik 3 lankomus objektus, nors šios atkarpos atstumas – 55 km.

Kitas svarbus viešosios vandens turizmo infrastruktūros elementų – privažiavimai bei natūralios ir dirbtinės kliūtys trasoje. Patogiausi privažiavimai prie trasos išlipimo ir įlipimo vietų - pirmuosiuose trasos kilometruose, t.y. nuo Buivydžių km. iki Kernavės. Tolimesnėje trasos atkarpoje Kernavė - Kaunas, privažiavimai tampa klaidesni, sunkiau rasti tinkamą vietą prisišvartuoti. Neries upėje šiuo metu nėra įrengta dirbtinių kliūčių, o pagrindinėmis kliūtimis galima laikyti tik rėvas. Rėvos Neries upėje pastebimos tik aukštupyje ir vidurupyje iki Neries regioninio parko, todėl šios vietos reikalauja tik šiek tiek daugiau susikontcentravimo ir fizinės jėgos.

Vienos didžiausių problemų – tai ženklėjimas ir nakvynės bei apsisistojimo vietos. Jokio ženklėjimo Neries upėje iki šiol nėra. Upėje nėra sužymėti nei kilometrai, nei lankytini objektai, todėl trasa tampa pakankamai klaidi, daugelis objektų be specialaus ženklėjimo, kurį galėtų matyti baidarininkai – tampa tiesiog nepastebimi. Analizuojant kitą neigiamą aspektą – nakvynės ir poilsio vietas, pastebėta, jog Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano (2009) viešosios infrastruktūros objektų suvestinės projekte nebuvo įtraukta pakankamai nakvynės vietų, o nakvynės vietų su galimybe patenkinti higienos poreikius – iš vis nėra. Analizuojant apsisistojimo vietas, akcentuotina yra tai, jog šių objektų trasoje nėra įrengtų. Turistai, norintys išlipti į krantą, tai gali padaryti tik privačiose teritorijose, arba vietose, kuriose nėra sukurta jokių įrenginių, būtinų fiziologiniams poreikiams patenkinti. Neabejotinai, šis aspektas turi neigiamos įtakos gamtai.

Analizuojant viešąją vandens turizmo infrastruktūrą Neries turistinėje trasoje, pastebėta, jog patraukliausia trasos atkarpa nuo Buivydžių (230 trasos km) iki Kernavės (100 trasos km). Šioje atkarpoje siūloma daugiausia maršrutų, yra daugiausia lankomų objektų, patogiausi privažiavimai, yra rėvų, kurios gali būti laikomos, kaip kliūtys trasoje, kurios suteikia patrauklumo. Likusioje atkarpoje Kernavė - Kaunas (~100 trasos km) viešosios vandens turizmo infrastruktūros objektų, lankomų objektų yra mažiausiai. Privažiavimai yra nepatogūs,

klaidūs, nesužymėti, Neries upė labai rami ir neturinti jokių dirbtinių ar natūralių kliūčių, o krantai nepritaikyti išlipimui. Ši atkarpa nėra tokia įdomi, todėl turistams gali būti mažiausiai patraukli.

Kadangi Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano vienas pagrindinių uždavinių taip pat buvo viešinti trasas, todėl tyrimo metu vertintos ir informavimo priemonės, renkant informaciją apie Neries upę turizmo parodoje „Adventur“ 2018 metais Vilniuje. Šioje parodoje buvo bendraujama su turizmo informacijos centrais, pro kuriuos teka Neris. Informacija apie Nerį ir šios upės atkarpos charakteristiką atskiruose rajonuose buvo gauta tik iš Kaišiadorių ir Vilniaus rajono turizmo informacijos centrų. Kiti turizmo informacijos centrai informacijos nesuteikė, todėl, siekiant rasti daugiau informacijos, buvo analizuojamos jų internetinės svetainės (žr. 5 lentelė)

5 lentelė

TIC'Ų teikiama informacija apie Neries upės turistinę trasą

Turizmo informacijos centras	Neries upės charakteristika	Maršrutai trasoje	Infrastruktūra trasoje
Vilniaus rajono turizmo informacijos centras	-	+	-
Vilniaus turizmo informacijos centras	-	+	-
Trakų turizmo informacijos centras	-	+	-
Kauno rajono turizmo informacijos centras	-	-	-
Kaišiadorių turizmo informacijos centras	-	-	-
Jonavos turizmo informacijos centras	-	+	-
Kauno turizmo informacijos centras	-	+	-
Širvintų rajono turizmo informacijos centras	-	-	-
Švenčionių verslo ir turizmo informacijos centras	-	-	-
Elektrėnų turizmo informacijos centras	-	-	-

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis informacija, gauta turizmo parodoje „Adventur“ bei turizmo informacijos centrų internetinėmis svetainėmis

Apsilankius Vilniaus ir Trakų informacijos centrų svetainėse galima rasti leidinį „vandens maršrutai ir aktyvios pramogos. Vilnius-Trakai-Kernavė“, kuriame aiškiai aprašyti maršrutai, nurodyti kilometrai ir lankytinos vietos. Vilniaus rajono turizmo informacijos centras pristato 5 maršrutus Neries upe, tačiau nurodo tik šių maršrutų atstumą - detalesnio aprašymo nepateikiama. Kauno turizmo informacijos centras pristato ekskursijas, kurių metu galima plaukti baidarėmis mieste ir stebėti Nemuno ir Neries upių susiliejimą. Jonavos turizmo informacijos centro internetinėje svetainėje – vienas maršrutas, kuris nėra aprašomas. Širvintų rajono turizmo informacijos centras sustabdė savo veiklą. Švenčionių verslo ir turizmo informacijos centras, Elektrėnų turizmo informacijos centras nepateikia informacijos apie Nerį ir maršrutus joje. Tik 5 iš 10-ies analizuotų turizmo informacijos centrų pateikia informaciją apie maršrutus trasoje, tačiau nei vienas nepateikia jokios informacijos nei apie bendrą upės charakteristiką, nei apie infrastruktūrą joje.

Vandens turizmo infrastruktūros plėtros numatymas ir teisiniai ribojimai teritorinio ir strateginio planavimo dokumentuose. Strateginiuose plėtros dokumentuose analizuota vandens turizmo ir vandens turizmo viešosios infrastruktūros plėtra. Teritorinio planavimo dokumentuose analizuota Neries upės turistinės trasos ir jos viešosios infrastruktūros plėtra. Dokumentai analizuoti trimis lygmenimis: nacionaliniu, regioniniu ir savivaldybiniu. Šios plėtros sritys nenumatomos nei nacionaliniu, nei regioniniu lygmeniu. Vandens turizmo ir jo viešosios vandens turizmo infrastruktūros plėtrą, susietą su Neries turistine trasa numato tik savivaldybinis lygmuo.

Pusiau struktūrizuoto interviu analizė: su nacionalinių vandens turizmo trasų ištekliais dirbančių institucijų atstovų požiūris apie vandens turizmo infrastruktūros plėtrą Neris upėje. Siekiant išsiaikinti su nacionalinių vandens turizmo trasų ištekliais dirbančių institucijų atstovų požiūrį apie vandens turizmo infrastruktūros plėtrą Neris turistinėje trasoje – buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūrizuotas interviu. Kadangi vandens turizmo infrastruktūros plėtra yra numatoma trimis lygmenimis: nacionaliniu, regioniniu ir savivaldybiniu – respondentais buvo pasirinkti skirtingi asmenys, dirbantys skirtingo lygmens institucijose. Nacionaliniu lygmeniu interviu buvo atliekamas su Ekonomikos ir Inovacijų ministerijos turizmo politikos skyriaus vyriausia specialiste. Regioniniame lygmenyje į interviu klausimus atsakė VSTT direktoriaus pavaduotoja, o savivaldybių lygmenyje – Neris regioninio parko direktorė, Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto skyriaus vyr. specialistė, Vilniaus turizmo informacijos centro vyr. specialistė, kaimo turizmo sodybos „senosios Gegužinės ūkis“ savininkas, Jonavos rajono savivaldybės architektūros ir urbanistikos skyriaus vedėjas. Susisteminti ir duominuojantys repondentų atsakymai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė

Pusiau struktūrizuoto interviu kokybinė analizė

Lygmuo	Teiginys	Vyraujantis atsakymas
Nacionalinis	Viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui	Turizmui yra svarbi bet kokia infrastruktūra, tačiau šiuo metu viešoji vandens turizmo infrastruktūra nėra turizmo planavimo prioritetinga sritis.
	„Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano“ sprendinių įgyvendinimo kontrolė	Nėra aišku, tačiau tuo turi užsiimti nacionalinio lygmens institucijos.
	Priežastys, suformavusios trukdžius įgyvendinant „Nacionalinį vandens turizmo trasų specialųjį planą“	Lėšų nepakankamumas
	Europos Sąjungos fondų lėšų numatymas vandens turizmo infrastruktūros plėtrai	Europos Sąjungos fondų lėšos buvo naudojamos kuriant infrastruktūrą ir rengiant su tuo susijusius projektus.
	Dabartinės Neris upės infrastruktūros situacija	Infrastruktūra turi būti kompleksinė, šiuo metu Neris upėje infrastruktūra nėra kompleksinė.
	Veiksmai, galintys formuoti Neris upę, kaip patrauklią turistams	Kompleksinės infrastruktūros kūrimas. Augant susidomėjimui – vandens turizmo infrastruktūra galėtų tapti prioritetinga turizmo planavimo nacionaliniu lygmeniu sritimi.
Regioninis	Viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui	Vandens turizmo infrastruktūra tiesiogiai susieta su gamta, jos kūrimas apsaugo gamtą ir skatina pažintinį turizmą
	„Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano“ žinomumas	Planas yra žinomas
	Dabartinės Neris upės infrastruktūros situacija	Infrastruktūros objektų nepakanka.
	Problemos, trukdančios planuoti ir rengti viešąją infrastruktūrą	Sudėtinga pritaikyti vien tik vandens turistams, nes ja naudojasi ir pašaliniai asmenys. Viešosios vandens turizmo infrastruktūros planavimo procese trūksta kontroliavimo.
	Turistų srautų reguliavimas, kuriant infrastruktūrą	Turistų srautai gali būti reguliuojami, sukuriant viešąją infrastruktūrą ir įvedant leidimus.
	Veiksmai, galintys formuoti Neris upę, kaip patrauklią turistams	Turi būti suformuota ir patvirtinta vyriausybės programa, nurodanti kokios institucijos, ką ir kada turi padaryti.
Savivaldybių	„Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano“ žinomumas	Žinomas (valstybinės institucijos), nežinomas (privatūs asmenys, verslininkai)

Viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui	Labai svarbi, siekiant vystyti turizmą, konkrečiai - plėtojant ekologinį, pažintinį, aktyvų turizmą.
Dabartinės Neries upės infrastruktūros situacija	Infrastruktūros Neries upėje trūksta, ypatingai poilsio, atokvėpio vietų; Trasa nėra sukurta ir pritaikyta viešiesiems poreikiams.
Priežastys, ribojančios infrastruktūros rengimą Neries turistinėje trasoje	Žemės nuosavybės klausimai, lėšų stygius, institucijų nesusikalbėjimas.
Veiksmai, galintys formuoti Neries upę, kaip patrauklią turistams	Viešinimas, viešosios infrastruktūros objektų kūrimas, tematinių maršrutų kūrimas, privačių asmenų įtraukimas į infrastruktūros trasoje planavimą ir kūrimą

Šaltinis: sudaryta darbo autorių

Analizuojant nacionalinį lygmenį, pirmoji analizuota kategorija – **viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui**. Ekonomikos ir Inovacijų ministerijos turizmo politikos skyriaus vyriausia specialistė teigia, jog viešojo vandens turizmo infrastruktūra yra svarbi bendrai šalies turizmo sistemai, tačiau pabrėžia, jog šiuo metu tai nėra prioritetinga turizmo planavimo sritis, kurios planavimui ir vystymui būtų skiriamas išskirtinis dėmesys ir piniginių lėšos. „**Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano**“ **sprendinių įgyvendinimo kontrolė**. Ja turi užsiimti nacionalinis lygmuo. Tačiau įvykusios permainos, kurių metu šalyje nustojo veikti Valstybinis Turizmo departamentas, kuris buvo laikomas atsakingu už plano sprendinių įgyvendinimo kontrolę, suformavo suirutę. Šiuo metu nėra aišku, kas vis dėlto yra atsakingas už plano sprendinių įgyvendinimo kontrolę. **Priežastys, suformavusios trukdžius įgyvendinant „Nacionalinį vandens turizmo trasų specialųjį planą“**. Nacionaliniu lygmeniu pagrindine priežastimi, suformavusią trukdžius plano įgyvendinimui, laikoma piniginių lėšų trūkumas. **Europos Sąjungos fondų lėšų numatymas vandens turizmo infrastruktūros plėtrai**. Kuriant infrastruktūrą šalyje – yra naudojamos Europos Sąjungos fondų lėšos. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos turizmo politikos vyriausios specialistės teigimu, kuriant viešąją vandens turizmo infrastruktūrą buvo numatytos Europos sąjungos fondų lėšos, tačiau neįvardinti konkretūs darbai, todėl viešosios vandens turizmo infrastruktūros objektų nebuvimas Neries turistinėje trasoje įrodo, jog, vis dėlto Europos sąjungos lėšos tikriausiai panaudotos kuriant viešąją vandens turizmo infrastruktūrą būtent Neries turistinėje trasoje. **Dabartinės Neries upės infrastruktūros situacija**. Situacija nacionaliniu lygmeniu vertinta nekonkrečiai, tik paminėtas infrastruktūros kompleksiskumas. Ekonomikos ir Inovacijų ministerijos turizmo politikos skyriaus vyriausia specialistė teigia, jog infrastruktūra gali būti vertinama tik tuomet, kai ji yra kompleksinė. Akivaizdu yra tai, jog vis dėlto „Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas“ (2009) buvo planuojamas nacionaliniu lygmeniu. Jame buvo numatyti sprendiniai, t.y. viešosios vandens turizmo infrastruktūros pavieniai objektai, kurie privalėjo būti įrengti trasose, buvo numatytos ir atsakingos institucijos už šių objektų įrengimą, tačiau dar tuomet, kai jie buvo planuojami, t.y. 2005 metais ir patvirtinti LR Ūkio ministro 2009 metais, jie nebuvo suplanuoti kompleksiskai. **Veiksmai, galintys formuoti Neries upę, kaip patrauklią turistams**. Visų pirmiausia šioje trasoje turi būti kuriama viešojo infrastruktūra.

Analizuojant regioninį lygmenį, toliau pateikiama pirmoji analizuota kategorija – **viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui**. VSTT direktoriaus pavaduotoja pabrėžia, jog būtent tinkamai suplanuota ir sukurta infrastruktūra yra būtina, siekiant nepakenkti natūraliai šalies gamtai. Taip pat, kaip nacionaliniame lygmenyje, regioniniame lygmenyje išskirta ir viešosios infrastruktūros svarba pažinimui. „**Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano**“ **žinomumas**. Regioniniu lygmeniu šis planas yra žinomas. Regioninės institucijos, pavyzdžiui, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba tiesiogiai prisidėjo ir prie šio plano rengimo. **Dabartinės Neries upės infrastruktūros situacija**. VSTT direktoriaus pavaduotoja teigia, jog Neries upėje viešojo infrastruktūros situacija negali būti vertinama, nes

jos nėra. **Problemos, trukdančios planuoti ir rengti viešąją infrastruktūrą.** Į klausimą „su kokiomis problemomis susiduriate, planuojant viešosios infrastruktūros įrengimą saugomose teritorijose?“ VSTT direktoriaus pavaduotoja atsakė pabrėždama turistų srautų reguliavimo problemą visos šalies mastu. **Turistų srautų reguliavimas saugomose teritorijose.** Pabrėždama viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarbą VSTT direktoriaus pavaduotoja taip pat teigia, jog vis dėlto, turistų srautai gali būti reguliuojami, jeigu ši infrastruktūra būtų tinkamai suplanuota ir kuriama tokiais pačiais principais visose teritorijose, pro kurias teka Neris. VSTT direktoriaus pavaduotoja teigia, jog kol kas turistų srautų reguliavimo problema šalyje nėra išspręsta. Atskiros teritorijos, kurios atsakngos už tam tikros upės atkarpą turi vadovautis tais pačiais principais ir standartais, kurie iki šiol nėra sukurti. **Veiksmai, galintys formuoti Neris upę, kaip patrauklią turistams.** VSTT direktoriaus pavaduotojos teigimu, vienas pagrindinių veiksmy, kuris užtikrintų veiksmingą Neris upės turistinės trasos įrengimą, užtikrinantį trasos patrauklumą – specialios programos rengimas. VSTT direktoriaus pavaduotojos nuomone, nacionalinio lygmens institucijos yra atsakingos už tai, kad būtų sukontroliuoti skirtingų lygmenų institucijų veiksmai.

Analizuojant savivaldybių lygmenį, išskirta pirmoji kategorija – „**Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano**“ žinomumas. Respondentai, dirbantys valstybinėse institucijose, t.y. Vilniaus turizmo informacijos vyr. specialistė, Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto vyr. specialistė, Jonavos rajono savivaldybės urbanistikos ir architektūros skyriaus vedėjas ir Neris regioninio parko direkcijos direktorė teigė, jog žino „Nacionalinį vandens turizmo trasų specialųjį planą“ (2009). Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto skyriaus vyr. specialistė teigė, jog prisidėjo prie šio plano rengimo. Plano rengėjai, pasak Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto skyriaus vyr. specialistės, buvo labai kompetetingi. Nors ir buvo teigiama, jog privačios iniciatyvos buvo skatinamos, tačiau kaimo turizmo sodybos „Senosios Gegužinės ūkis“ savininkas teigia, jog apie joki planą nėra girdėjęs ir net nežino, kad Neris – nacionalinė vandens turizmo trasa. **Viešosios vandens turizmo infrastruktūros svarba turizmui.** Visi respondentai teigia, jog viešoji vandens turizmo infrastruktūra yra svarbi šalies turizmo vystymui. Savivaldybių lygmenyje respondentai išskirtinai teigia, jog būtent ši infrastruktūra gali formuoti ne tik pažintinį, bet ir aktyvų bei ekologinį turizmą. Pavyzdžiui, Vilniuje, kur Neris upė užima net apie 100 km. savivaldybės teritorijos, turistai, pasak Vilniaus turizmo informacijos centro vyr. specialistės, ypatingai domisi aktyviu turizmu. Kadangi turistų susidomėjimas vandens turizmu auga, todėl svarbu, kad jiems būtų sukurtos galimybės ne tik pramogauti, suformuojant jų poreikius atitinkančią pasiūlą, bet ir atsakingai poilsiuoti. Tam reikalinga viešoji vandens turizmo infrastruktūra. **Dabartinės Neris upės infrastruktūros situacija.** Pasak Vilniaus turizmo informacijos centro vyr. specialistės - trasa nėra pakankamai išnaudota ir pritaikyta vandens pramogoms. Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto vyr. specialistė antrina teigdama, kad Neris upė yra labai svarbi Vilniaus rajono turizmui, tačiau jos viešosios infrastruktūros kūrimas yra problematinė sritis dėl žemės reformos. Jonavos rajono savivaldybės urbanistikos ir architektūros skyriaus vedėjas teigia, jog būtent šiame rajone Neris upėje nėra sukurta jokios infrastruktūros. Neris regioninio parko direkcijos direktorė taip pat teigia, kad viešosios infrastruktūros Neris upėje nėra. **Priežastys, ribojančios infrastruktūros rengimą Neris turistinėje trasoje.** Pagrindine priežastimi, ribojančia galimybes įrengti trasoje viešosios infrastruktūros objektus laikoma – lėšų trūkumas. Tačiau Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto vyr. specialistė ir Neris regioninio parko direkcijos direktorė vieningai sutaria, jog tai ne vienintelė priežastis, kodėl iki šiol Neris turistinėje trasoje nėra įrengti viešosios infrastruktūros objektai. Respondentės teigia, kad tam įtakos turėjo ir žemės reforma. Galima daryti prielaidą, kad institucijos savivaldybių lygmeniu yra suinteresuotos kurti ir plėtoti Neris viešąją infrastruktūrą, tačiau jų ketinimai ir veiksmai yra ribojami dėl to, kad žemė prie Neris šiuo metu yra ne valstybinės reikšmės, o privačių

asmenų. Kitas neigiamas aspektas – lėšų nepakankamumas. Valstybinės institucijos neturi pakankamai lėšų, kurias galėtų skirti viešosios infrastruktūros Neries upėje rengimui. Galima daryti prielaidą, kad ši problema susiformavo dėl to, kad viešoji vandens turizmo infrastruktūra ir jos plėtra nėra numatoma nacionaliniu lygmeniu, tai nėra prioritetinga turizmo planavimo srityje, kuriai valstybė skiria didesnę pinigų dalį. **Veiksmai, galintys formuoti Neries upę, kaip patrauklią turistams.** Savivaldybių lygmeniu pateikiamas didžiausias veiksnių, galimai galinčių pagerinti Neries turistinės trasos patrauklumą, skaičius. Respondentai vieningai sutaria, jog svarbiausias aspektas – sistemingas viešosios vandens turizmo infrastruktūros kūrimas, kuris būtų kontroliuojamas. Vilniaus rajono savivaldybės kultūros, turizmo ir sporto skyriaus vyr. specialistė ir sodybos „Senosios Gegužinės ūkis“ savininkas taip pat paminėjo viešinimo ir teminių maršrutų kūrimo svarbą.

IŠVADOS

Atlikta mokslinės literatūros analizė, esamos Neries upės viešosios vandens turizmo infrastruktūros analizė, strateginių ir teritorinių planavimo dokumentų analizė ir pusiau struktūrizuoto interviu analizė leidžia atsakyti į darbo pradžioje išsikelto tyrimo klausimą: Neries upėje **nėra** įrengta viešoji vandens turizmo infrastruktūra. **Priežastys, lėmusios jos neįrengimą:** planavimo trikdžiai, tarpinstitucinis nebendradarbiavimas, kontrolės nebuvimas, bendro viešosios vandens turizmo infrastruktūros standarto nebuvimas, gamtinių išteklių netaisotumas ir nepritaikymas vandens turizmui, nebendradarbiavimas su vietos verslininkais, neatlikti paklausos ir pasiūlos tyrimai, menkas viešinimas, netikslingas trasos atkarpu naudojimas vandens turizmui.

1. Maršrutai ir trasos nėra tapatu, kadangi trasos apimtis yra didesnė ir jose gali būti sukurti keli skirtingos tematikos maršrutai, apjungiantys skirtingus objektus. Turistinės trasos ir maršrutai formuojami keliais skirtingais būdais. Trasų formavimo būdai gali būti: linijinis ir žiedinis, tačiau patogiausias linijinis – kuomet pradžios ir pabaigos taškai yra skirtingose vietose ir dėl to galima nuosekliai keliauti be beveik grįžimo tomis pačiomis vietomis (P. Kavaliauskas, R. Skorupskas, J. Volungevičius, 2004, p. 189) Tuo tarpu maršrutų formavimo būdų yra daugiau: linijinis, žiedinis, spindulinis, kombinuotas ir kt. (P. Grecevičius, A. Armaitienė, A. Junevičienė ir kt., 2009, p. 148) Maršrutai gali būti pritaikyti įvairaus fizinio pasiruošimo keliautojams, nes yra klasifikuojami pagal sudėtingumą. Daugiausia kategorijų turi vandens maršrutai. Kadangi vandens turizmą patogiausia vykdyti upėse, todėl jų gausa, skirtumai ir sudėtingumas sukuria galimybę maršrutus sukurti tiek nepatyrusiems, tiek ekstremalams.
2. Viešąją vandens turizmo trasų infrastruktūrą sudaro kempingai, stovyklavietės, poilsio vietos, atokvėpio vietos, priplaukos ir automobilių stovėjimo aikštelės) ir kiti objektai (trasų ženklavimas stendais ar ženklais, lankytini objektai, dirbtinės ir natūralios kliūtys). Tačiau įrengiant juos trasose būtina vadovautis visais teisės aktais, kurie reglamentuoja šių infrastruktūros objektų įrengimo kriterijus skirtingose teritorijose.
3. Šiuo metu Neries turistinėje trasoje nėra sukurta viešoji vandens turizmo infrastruktūra, kuri atitiktų Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano (2009) sprendinius. Probleminės sritys trasoje yra nakvynės, poilsio vietos ir ženklavimas – šie viešosios vandens turizmo infrastruktūros elementai trasoje nesukurti. Kiti viešosios vandens turizmo infrastruktūros elementai: lankytini objektai, privažiavimai, natūralios ir dirbtinės kliūtys trasoje yra ne vienodo patogumo ir patrauklumo. Šių objektų analizė atskleidė, jog pirmieji trasos kilometrai, t.y. 130 km yra patraukliausi turistams, nes čia

yra daugiausia lankomų objektų, patogiausi privažiavimai ir išlipimai į krantą ir yra rėvų, kurios suteikia bent šiek tiek daugiau atraktyvumo trasai. Likusieji trasos kilometrai, t.y. ~ 100 km gali būti laikomi, kaip ne tokie patrauklus dėl viešosios infrastruktūros objektų, lankomų objektų stokos, klaidžių privažiavimų bei nepatogių prisišvartavimui krantų. Atlikus strateginių ir teritorinio planavimo dokumentus išsiaiškinta, jog vandens turizmo plėtra numatoma tik savivaldybiniu lygmeniu. Nei nacionalinis, nei regioninis lygmuo nenumato vietinio vandens turizmo plėtos.

4. Įvertinus ekspertų nuomonę, galima teigti, kad visi respondentai vieningai sutaria, jog viešoji vandens turizmo infrastruktūra yra labai svarbi, formuojant bendrą šalies turizmo įvaizdį ir plėtojant pažintinį, ekologinį ir aktyvų turizmą, taip pat padeda išsaugoti gamtą ir jos kompleksus. Tačiau, deja, bet nacionaliniame lygmenyje ši sritis nėra prioritetinga, kuriai būtų skiriama didesnė lėšų dalis. Todėl vienos didžiausių problemų, dėl kurių viešoji vandens turizmo infrastruktūra trasoje nėra sukurta – yra lėšų trūkumas ir žemės nuosavybės klausimai, kai didžioji dauguma žemės prie Neries nėra valstybinė. Kitas neigiamas aspektas – kontrolės klausimas, kuris šiuo metu yra nediskutuojamas, net ir tada, kai už plano sprendinių įgyvendinimo kontrolę šalyje nebėra atsakingų institucijų ar asmenų. Todėl dabartinė Neries viešoji vandens turizmo infrastruktūra laikoma fragmentine, kuomet jos įrengimas yra suplanuotas „Nacionalinių vandens turizmo trasų specialiajame plane“ (2009), bet iki šiol ji nėra sukurta. Tai neabejotinai turi neigiamos įtakos gamtiniams ištekliams, kuomet viešosios vandens turizmo infrastruktūros objektų nebuvimas skatina turistus savivaliauti ir poilsiauti neleistinose teritorijose. Problemas spręsti galima planingai rengiant viešąją infrastruktūrą, tokiu būdu būtų galima sureguliuoti turistų srautus, tačiau viešosios vandens turizmo infrastruktūros kūrimas turi būti vykdomas tais pačiais principais visose teritorijose. Deja, bet iki šiol tai padaryti yra pakankamai sudėtinga. „Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas“ (2009) pateikia sprendinį, t.y., kas trasoje turi būti įrengta, tačiau trūksta bendros programos, kurioje būtų numatyta, kokiais būdais tai padaryti ir kokios institucijos yra už tai atsakingos, ir kas atsakingas už kontrolę, kad visa tai būtų sukurta.
5. Atlikus tyrimą ir nustačius esmines problemas pateikti pasiūlymai trimis lygmenimis: nacionaliniu, regioniniu ir savivaldybiniu. Nacionaliniam lygmeniui siūloma šalinti planavimo trikdžius nacionaliniame lygmenyje, stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, vykdyti nacionalinių vandens turizmo trasų viešosios vandens turizmo infrastruktūros kontrolę, sukurti bendrą viešosios vandens turizmo infrastruktūros rengimo standartą, išspręsti Europos Sąjungos fondų lėšų pasisavinimo trukdžius ir ne bendradarbiavimą su kaimyninėmis šalimis. Regioniniam lygmeniui siūloma: skatinti regioninio lygmens institucijų bendradarbiavimą, saugoti gamtą ir pritaikyti ją vandens turizmui. Savivaldybiniam lygmeniui siūloma: skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarpusavyje ir su vietos verslininkais, bendradarbiaujant su vietiniais verslininkais kurti viešąją infrastruktūrą jų privačiose teritorijose, viešinti Nacionalines vandens turizmo trasas, inicijuoti Neries upėje esančių pramogų paklausos ir pasiūlos tyrimus, kiekvieną upės atkarpą tikslingai pritaikyti vandens turizmui.

LITERTŪRA

1. Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas. 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/turizmas/aktai/vandens%20turizmo%20aiskinamasis-sprendiniai.pdf;
2. Indriūnas G. 2015. *Turizmo planavimas*: mokomoji knyga. Vilniaus kolegijos Turizmo katedra, 185 p. ISBN 978-609-436-038-1;
3. Armaitienė A. ir kt. 2009. *Aiškinamasis turizmo terminų žodynas*. Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p 167. ISBN978542001644
4. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. 2019. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fe6bd3004aeb11e98bc2ba0c0453c004>
5. Vokietijos vandens turizmo strategija. 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Publikationen/Tourismus/wassertourismus-in-deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=3
6. Jennings G. 2007. Water-Based Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://booksite.elsevier.com/samplechapters/9780750661812/Sample_Chapters/02~Chapter_1.pdf
7. Classification and Grading for Recreational Trails. 2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: https://www.irishtrails.ie/Sport_Ireland_Trails/Publications/Trail_Development/Classification_Grading_of_Recreational_Trails.pdf
8. Lietuvos Respublikos terminų bankas. 2005. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search>
9. Sung. 2000. Segmenting the Adventure Travel Market by Activities: An Extension of Sung, Morrison and O'Leary.
10. Kavaliauskas P. Skorupskas R., Volungevičius J. 2004. Geomorfologinių mokomųjų takų planavimo problema. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/248_d24d9f9d5f88d79ce40da303d4ebc05c.pdf
11. Kudaba Č. 1985. Nerimi. [Interaktyvus. [žiūrėta 2019 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.upese.lt/index.php/nerimi-pratarme>
12. Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, D. ir kt. (2002). *Turizmas*. Kaunas: Kauno kolegija.

CUSTOMIZATION OF NATIONAL WATER ROUTES FOR PUBLIC NEEDS: THE CASE OF THE RIVER NERIS

Lect. Edgaras Vaškaitis, Greta Pielikytė

Klaipėda University, Faculty of Health Sciences, Department of Recreation and Tourism

Edagas.vaskaitis@gmail.com; pielikytegreta@gmail.com

SUMMARY

This article analyses the possibilities of adapting infrastructure of public needs on the tourist route of Neris river. Relevance of research, submitted problem, elevated objective, tasks, object of research, research question, methodology of research and methods of research used are justified in the introduction.

The first part of the article analyses scientific sources defining the characteristics of inland water tourism, the concept of water tourism routes and the legal regulation of public water tourism infrastructure. The second part of the thesis analyses the data, collected during qualitative research (analysis of the situation, strategic and territorial planning development documents and the semi-structured interview). The results of the research reveal the actual situation and problems: the Neris river has no infrastructure which will be able to public needs because of lack of institutional cooperation, lack of control, lack of a common standart for public water tourism infrastructure, natural resource non – adaptation to public needs, non – cooperation with local entrepreneurs, lack of publicity, inappropriate use of sections of water tourism.

Keywords: Water tourism route, water tourism public infrastructure, Neris tourist route.